

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2019-35-12

УДК 339.9.012.421

Савицький А.В.

кандидат економічних наук,

доцент циклової комісії менеджменту і економіки

Хмельницького політехнічного коледжу

Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2265-4270>

E-mail: andrewsavitsky@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ «ЕКОНОМІЧНОСТІ» У КОНТЕКСТІ ФАКТОРІВ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті обґрунтовано зміст поняття економічності у контексті факторів управління прибутковістю підприємств, формування їх зовнішньоекономічних зв'язків та експортоорієнтованості. Виділено глобалізовані аспекти передумов, які визначають фактори й обставини функціонування сучасних промислових підприємств, обставини і змінні на макро- та макрорівні, обставини зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування. Обґрунтовано сутність формування економічної поведінки експортоорієнтованого підприємства через фактори економічного характеру. Наведено систематизовану схему формування змісту «економічності» в контексті факторів управління прибутковістю підприємства, впливу умов ринкових відносин та глобалізації світогосподарських зв'язків. Представлено етапність оцінки факторів фінансово-економічного стану. Обґрунтовано еволюційні аспекти становлення поняття «фактор» як економічної категорії, що модифікується з розвитком ринкових відносин.

Ключові слова: управління прибутковістю, фактор, економічні фактори, експортоорієнтованість, інтеграція, глобалізація, внутрішнє та зовнішнє середовище функціонування.

Савицкий А.В. ФОРМИРОВАНИЕ СОДЕРЖАНИЯ «ЭКОНОМИЧНОСТИ» В КОНТЕКСТЕ ФАКТОРОВ УПРАВЛЕНИЯ ДОХОДНОСТЬЮ ЭКСПОРТООРИЕНТИРОВАННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье обосновано содержание понятия экономичности в контексте факторов управления доходностью предприятий, формирование их внешнеэкономических связей и экспортоориентированности. Выделены глобализированные аспекты предпосылок, которые определяют факторы и обстоятельства функционирования современных промышленных предприятий, обстоятельства и переменные на макро- и макроуровне, обстоятельства внешней и внутренней среды функционирования. Обоснована сущность формирования экономического поведения экспортоориентированного предприятия через факторы экономического характера. Приведена систематизированная схема формирования содержания «экономичности» в контексте факторов управления доходностью предприятия, влияния условий рыночных отношений и глобализации мирохозяйственных связей. Представлены этапы оценки факторов финансово-экономического состояния. Обоснованы эволюционные аспекты становления понятия «фактор» как экономической категории, что модифицируется с развитием рыночных отношений.

Ключевые слова: управление доходностью, фактор, экономические факторы, экспортоориентированность, интеграция, глобализация, внутренняя и внешняя среда функционирования.

Savitskyi Andrii. FORMATION OF ECONOMIC CONTENT IN THE CONTEXT OF MANAGING FACTORS OF EXPORT-ORIENTED ENTERPRISE'S PROFITABILITY

The article is devoted to the content of the concept of «economy» in the context of the managing factors of enterprises profitability, formation of their foreign economic relations and export orientation. There were emphasized globalized aspects of the preconditions that determine the factors and circumstances of the modern industrial enterprises functioning, peculiarities and variables of macro and micro levels, as well as objects of external and internal environments. There were researched the problems of managing enterprise's activity under the influence of capital and resources balance, import barriers, exchange rate differences, requirements of IMF, WTO, FTA, EU, competition, quality raw material access, investment, market information and labor. There was interpreted the essence of economic behavior of export-oriented enterprise through the economic basic of their factors of influence. There was build systematized scheme of formation of the content of «economy» in the context of the managing factors of enterprises profitability, market relations condition and globalization. There were presented logic structure of factors evaluation stages in the meaning of defying the financial and economic status of the enterprise. It was researched that the stage of monitoring the effect of previous period's factors is significant element of providing profitability status on the level of producing export-oriented products as well as ensuring instrument of making manufacturing plan. In addition, it was underlined the evolutionary aspects of interpreting the term «factor» as an economic category that modified with the development of market relations that connected to the processes of disintegration of command-administrative system, privatization and formation of «economy of physical enterprises». In the end, it was given the view that modern meaning of economic factors depends on the variable activity of enterprise and connected to the usage of labor, financial and manufacturing resources through the aim of making strict strategy of planning, organization, production and marketing.

Keywords: profitability management, factor, economic factors, export orientation, integration, globalization, internal and external environment of functioning.

Постановка проблеми. За умов інтенсифікації ринкових відносин, приналежності України до СOT та створення поглибленої зони вільної торгівлі сучасний стан розвитку промислових підприємств повною мірою залежить від процесів управління їхніми фінансовими результатами. З урахуванням того, що ринок є динамічною системою, яка має властивість змінюватися зі зростанням потреб споживачів, виробників та країни у цілому, у рамках наукових досліджень виникає необхідність дослідження адаптації та пошуку нових підходів до управління діяльністю експорторієнтованого підприємства згідно з умовами зовнішнього середовища. У даних питаннях важливим має стати визначення змісту поняття «економічності» з боку факторів управління прибутковостю та здійснення їх оцінки впливу на подальшу господарську діяльність підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання значення чинників впливу на діяльність підприємства, здійснення зовнішньоторговельної діяльності за умов ЗВТ+, розвитку інтеграційних процесів та підвищення прибутковості досліджено у роботах таких учених, економістів і дослідників, як: Р.В. Войтович, Т. Кальченко, Н.П. Карачина, Н.В. Каткова, А.В. Кудлай, Д. Лук'яненко, В.Ф. Максимова, С.О. Ткаченко, О.С. Циганова та ін. Проте невирішеними частинами загальної проблеми залишається формування змісту «економічності» в контексті факторів управління прибутковістю підприємства та впливу умов ринкових відносин.

Мета дослідження. Головною метою дослідження є обґрунтування змісту «економічності» у контексті факторів управління прибутковістю на основі посилення євроінтеграційних процесів, глобалізації, дослідження обставин і змін мікро-, макrorівнів, а також об'єктів, що характеризують економічні явища.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Сьогодні процеси інтеграції України до структур європейських ринків здійснюють значний вплив на діяльність окремих суб'єктів господарювання у сфері їх виробництва, поліпшення фінансових результатів та формування ділового іміджу серед потенційних закордонних партнерів. Активізація зовнішньоекономічної діяльності та зосередження уваги на просуванні власної продукції за кордон стає дедалі нелегким процесом щодо організації та розуміння потреб попиту й оцінки своїх можливостей. Із цих позицій слід зазначити, що вагомими причинами трансформаційних змін структури регіональних та національних ринків є гло-

балізаційні перетворення, які відбуваються на постійній основі у системі світового господарства.

Глобалізовані аспекти передумов, які визначають фактори й обставини функціонування сучасних промислових підприємств, перш за все залежать від існування соціально-економічного розриву між країнами, що є глобальними лідерами, та країнами-аутсайдерами. Сутність такого розриву полягає у виробництві та володінні нових інноваційних продуктів науково-технічного прогресу, а також у наявності різних видів ресурсів, що є в доступі для використання суб'єктами господарювання. Крім того, вагомою умовою, яка здатна впливати на поведінку підприємств під впливом динаміки світогосподарських процесів, є глобальні економічні асиметрії, що відбуваються на міжрегіональному та міждержавному рівнях: фінансові, інвестиційні, виробничі, торговельні, інформаційні [1, с. 6–12; 2, с. 380–394]. На нашу думку, нерівний розподіл руху капіталів і фінансових ресурсів породжує значні диспропорції у виробництві товарів, вкладанні інвестицій та розвитку інформації як фактору, який є інструментом для перейняття досвіду в конкурентній боротьбі.

Іншими факторами, які носять глобалізований характер і є дотичними до формування економічних змін на підприємстві, є збільшення спекулятивних операцій, що призводять до затяжних фінансових криз, дестабілізації продуктивності, зниження фінансових результатів та порушення рівноваги на ринках [1, с. 6–12]. Через те, на нашу думку, економічні обставини і змінні, які створюються під впливом таких інструментів макроекономічного регулювання, як імпорتنі бар'єри та курс валют, значною мірою зумовлюють можливості окремого підприємства залучати ресурси і продукувати конкурентоспроможну продукцію. Тим більше сучасні умови утворення глобалізованих регіональних об'єднань (МВФ, СOT, ЄС) та залежність промислового виробника від їхньої економічної політики вимагають дедалі більшої співпраці з боку дотримання вимог міжнародних стандартів, високих технологічних параметрів та екологічності. На рівні підприємства це значно обмежує прибутковість за рахунок збільшення витрат на продукування та пов'язано з тим, що закордонний споживач не тільки керується власними вподобаннями, а й пропозицією конкурентного середовища, яке створюють закордонні виробники для вітчизняної продукції.

Виходячи із цього, будь-який керівник підприємства у своїй діяльності не може не враховувати події,

обставини та зміни, які надходять у вигляді обробленого потоку інформації із зовнішнього та внутрішнього середовища та представлені інтенсивністю дії різних об'єктів, що описують економічні явища. На практиці сутність вищесказаного розуміють під факторами дії, які здатні вказати на вигідні та проблемні боки функціонування суб'єкта господарювання.

До об'єктів зовнішнього середовища слід віднести технології, економіку, ринок, конкурентів, соціально-економічний розвиток, законодавчо-нормативну базу. Об'єкти внутрішнього середовища базуються на реалізації функцій виробництва, споживання, відтворювання та заощадження в межах окремої організації [3, с. 429]. Такі функції тісно переплітаються з процесами управління, які передусім стосуються поняття економічності, максимізації прибутку та мінімізації витрат.

Вищесказане дає змогу зрозуміти те, що як концептуально, так і стратегічно економічна поведінка підприємства визначається сукупністю факторів, які носять економічний характер та пов'язані з активізацією процесів і подій, що їх інтенсифікують. Проте події, які спонукають керівників до аналізу ситуації та пошуку причин як поштовху до прийняття певних управлінських рішень, не можуть здійснювати вплив на постійній основі, оскільки мають властивість швидко закінчуватися. Через те, згідно з дослідженнями Н.П. Карачиної, виділимо групи факторів, які впливають на управлінські рішення керівника підприємства: фактори роботи з персоналом та його мотивації, фактори інновацій, фактори інформаційного середовища та фактори забезпечення конкурентних переваг [4, с. 109–110]. Як бачимо, окремі з них стосуються внутрішнього середовища, інші – зовнішнього. У цілому кожна група із зазначених факторів тісно переплітається з процесами планування, організації і підвищення прибутковості підприємства, оскільки охоплює усі аспекти її формування – від роботи з кадрами всередині організації до представлення продукції на ринку.

Беручи до уваги вищенаведені дослідження, на рис. 1 наведено систематизацію формування змісту «економічності» в контексті факторів управління прибутковістю підприємства, впливу умов ринкових відносин та глобалізації світогосподарських зв'язків. Першоосновою даних процесів є посилення глобалізації як ключового ядра мотивації підприємств до виходу на міжнародні ринки, інтеграції, перейняття іноземного досвіду виробництва, імпортування ресурсів, пошуку альтернативних фінансування, залучення інвестицій, зміни форм організації продукування, стимулювання працівників, проектування нових продуктів НТП на зразок високотехнологічних вимог сучасних ринків індустріальних країн, управління господарською діяльністю на основі корпоративних підходів менеджменту.

Згідно з рис. 1, слід зазначити, що формування змісту «економічності» факторів управління у діяльності підприємства однаковою мірою залежить від гнучкості обставин і змін макро- та мікрорівнів підприємства, які, нашу думку, належать до структури об'єктів зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування. Чим більше виробник буде забезпечений інформацією про стан економічних явищ і процесів, які відповідають окремим факторам впливу на його діяльність, тим більша достовірність чіткого розуміння того, якої стратегії управління прибутковістю підприємство повинно дотримуватися під час співробітництва із закордонними партнерами. З огляду на це, активізація управлінської функції безпосередньо покладається на інтенсифікацію потоку даних про об'єкти, що характеризують економічні явища економічності факторів впливу.

Управління процесами господарської діяльності підприємства з боку підвищення його прибутковості, формування експорторієнтованості та потенціалу ЗЕД вимагає деталізованого аналізу й оцінки факторів, які дадуть змогу визначити найкращі позиції фінансово-економічного стану, а також попередити про виник-

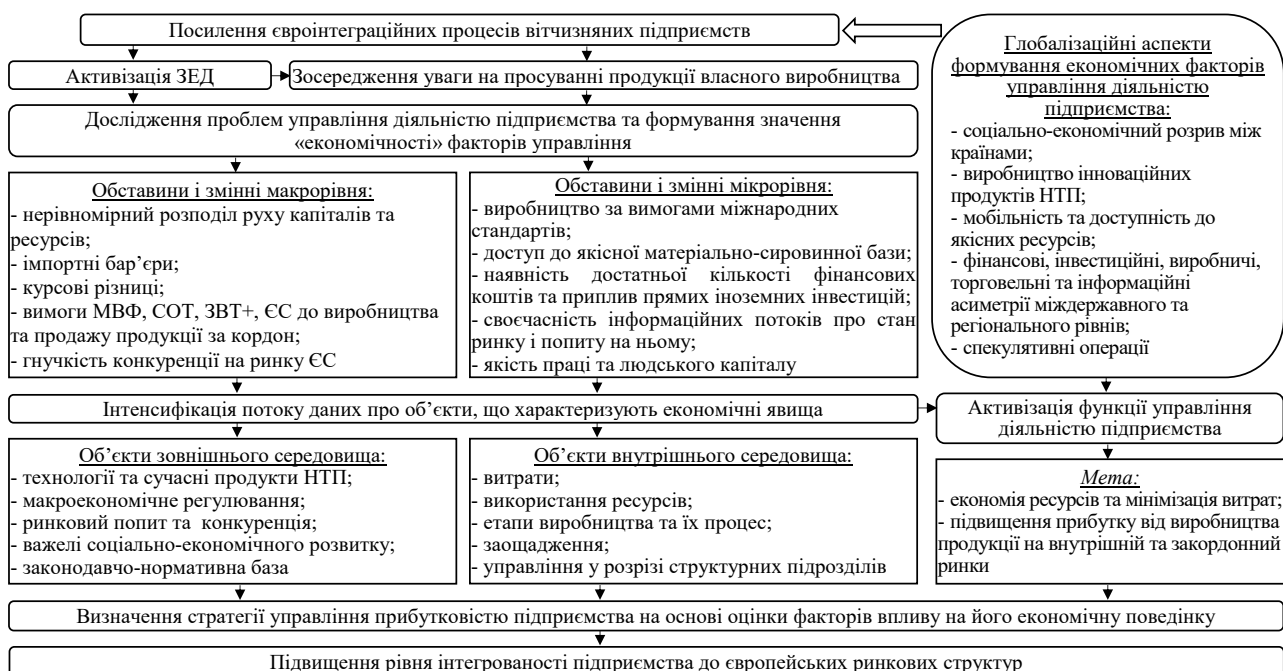

Рис. 1. Формування змісту «економічності» у контексті факторів управління прибутковістю підприємства, впливу умов ринкових відносин та глобалізації світогосподарських зв'язків

Джерело: згруповано та систематизовано автором на основі [1, с. 6–12; 2, с. 380–394; 3, с. 429; 4, с. 109–110]

нення кризових ситуацій у майбутніх періодах. Для того щоб така система була результативною на практиці, С.О. Ткаченко зупиняється на таких етапах:

– установлення переліку параметрів, характеристик та показників економічних явищ, які стосуються факторів впливу;

– підбір базових принципів, підходів і методів для визначення відхилень економічних процесів підприємства;

– установлення потреби в надходженні даних про окремі господарські операції підприємства, які пов'язані з досліджуваними факторами;

– формування інструментарію для роботи з відхиленнями із визначенням кола відповідальних працівників, термінів та послідовності менеджменту таких процесів [5, с. 437].

Окрім того, на нашу думку, важливим етапом аналізу факторів, які носять економічний характер, є оцінка потреби у здійсненні даного дослідження на рівні структури загальної експортної стратегії розвитку та системи управління прибутковістю. Через те моніторинг дії факторів попередніх періодів та оцінка поточного їх стану повинні бути невід'ємними складниками забезпечення стійкості прибутковості підприємства та результативної віддачі його експортних можливостей.

Згідно з дослідженнями В.Ф. Максимової, необхідно виділити, що значення факторів у системі управління підприємством є досить специфічним, оскільки підкреслює їхній оптимізаційний вплив на загальну систему контролю, а також сигналізує про розвиненість його господарського механізму. У подальшому, це сприяє пошуку та вдосконаленню форм, методів і принципів управління підприємством, не може вважатися об'єктом змін та передумовами розвитку, проте є поштовхом для прийняття важливих рішень щодо функціонування майбутньої діяльності. Перш за все, такий процес запускається для здійснення контролю над комерційними ризиками, обліковою діяльністю, персоналом [6, с. 58] та розгортанням етапів виробництва.

На думку А.В. Кудлай, поняття «фактор» як економічна категорія відображає ефективність використання ресурсів, цілісність капіталу, рівень роботи персоналу та загальний розвиток окремих процесів підприємства. Переважна кількість факторів, які здійснюють вплив на окремі господарські операції, перебуває у тісному взаємозв'язку та здатна змінювати свою дію з причини зміни вхідних показників людського і речового капіталів [7, с. 12].

Якщо звернути увагу на еволюцію трактування поняття «фактор», Н.П. Карачина чітко зупиняється на тому, що з часів розпаду командно-адміністративної системи, періоду приватизації та формування «економіки фізичних підприємств», окрім виробничо-технологічних факторів, практики і економісти почали окремо розрізняти такі фактори, як: податковий, нормативно-законодавчий, платоспроможності попиту, корпоративний, управлінський, ринковий, фінансовий, господарський, інвестиційний, інформаційний, інституціональний, фактор трудового потенціалу та потенціалу постачальників [4, с. 123].

Висновки. Отже, незважаючи на те, який бік діяльності здатен охарактеризувати окремий фактор, передусім він пов'язаний з економічними змінними та показниками, які їх пояснюють. Поняття

«економічності» притаманне для всіх факторів продукування – від планування, організації, безпосереднього протікання господарських процесів до завершення виробничих циклів та відпускну контролю. Головним чином, це пов'язано з постійним пошуком альтернативних шляхів збалансування і скорочення витрат, отримання більшого прибутку та підвищення рівня прибутковості. З огляду на це, у виробничій діяльності експорторієнтованого промислового підприємства найважливішими факторами, які здатні здійснити вагомий вплив на розвиток його експортного потенціалу та в подальшому сприяти підвищенню загального рівня прибутковості, є економічні фактори.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лук'яненко Д., Кальченко Т. Стратегії глобального управління. URL: <http://journals.urau.ua/jiep/article/view/27496/24678> (дата звернення: 11.08.2019).
2. Войтович Р.В. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз) : монографія. Київ : НАДУ, 2007. 680 с.
3. Каткова Н.В., Циганова О.С. Класифікація факторів впливу на побудову системи контролінгу на промислових підприємствах. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 427–435.
4. Карачина Н.П. Економічна поведінка машинобудівних підприємств: теорія, методологія, практика управління : монографія. Вінниця : Книга – Вега, 2010. 416 с.
5. Ткаченко С.О. Діагностико-прогностична функція антикризового фінансового управління суб'єкта господарювання. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 435–439.
6. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку. Одеса : ОДЕУ, 2005. 269 с.
7. Кудлай А.В. Управління людським капіталом підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.09.01. Харків, 2004. 22 с.

REFERENCES:

1. Lukyanenko D., Kalchenko T. (2008). Strategiyi globalnogo upravlinnya [Global management strategies]. Available at: <http://journals.urau.ua/jiep/article/view/27496/24678>. (accessed 11 August 2019). [in Ukrainian]
2. Vojtovych R.V. (2007). Vplyv globalizaciyi na systemu derzhavnogo upravlinnya (teoretiko-metodologichnyj analiz) [Impact of globalization on public administration (theoretical and methodological analysis)]. Kyiv : Vyd-vo NADU. [in Ukrainian]
3. Katkova N.V., Cyganova O.S. (2019). Klyasifikaciya faktoriv vplyvu na pobudovu systemy kontrolyngu na promyslovykh pidpryyemstvax [Classification of influential factors on the construction of industrial enterprises controlling system]. *Biznes-Inform*. 1, 427–435. [in Ukrainian]
4. Karachyna N.P. (2010). Ekonomichna povedinka mashynobudivnyh pidpryyemstv: teoriya, metodologiya, praktyka upravlinnya [Economic behavior of machine-building enterprises: theory, methodology, management practice]. Vinnytsya : Knyga – Vega. [in Ukrainian]
5. Tkachenko S.O. (2019). Diagnostyko-prognostychna funkciya antykrizovogo finansovogo upravlinnya sub'yekta gospodaryuvannya [Diagnostic and prognostic function of preventing crisis of enterprise's financial management]. *Biznes-Inform*, 1, 435–439. [in Ukrainian]
6. Maksimova V.F. (2005). Vnutrishnij kontrol ekonomichnoyi diyalnosti promysloвого pidpryyemstva – systemnyj pidhid do rozvytku [Internal control of industrial enterprise's economic activity – is a systematic approach to development]. Odessa : ODEU. [in Ukrainian]
7. Kudlaj A.V. (2004). Upravlinnya lyudskym kapitalom pidpryyemstva [Enterprise's human capital management]. (PhD Thesis), Kharkiv : Kharkiv State Economic University. [in Ukrainian]